

ÅRBOK FOR KARMSUND

HAUGESUND MUSEUM

Årshefte 1956 - 1960

MUSEUMS- OG HISTORIELAGET FOR HAUGESUND OG BYGDENE

1961

FØREORD

I fyrre årsheftet, Årbok for Karmsund, utkome i 1956, vart gjeve uttrykk for ynskje om at årboka kunne verta eit årvisst tiltak, og me hadde vona at det skulle gå slik. Me greidde ikkje det, men har måtta halda på tidlegare praksis som er ei bok kvart femte år.

Ein vil finna lite av det reint lokalhistoriske innhaldet denne gongen; men då det utgjorde hovudinnhaldet i den fyrre boka, fann me at denne gongen laut museet få plassen til å publisera materiale som har lege i lang tid og venta på å verta offentleggjort. Innanfor den økonomiske råma ein lyt halda, vart det då ikkje rom til noko meir.

Men neste gong skal lokalhistorikarane få sleppa til så sant dei har noko på hjarta.

Skriftstyret.

Haugesund og Omegns Treplantningsselskap var det første organiserte tiltaket som ble gjort for å gjenreise skogen i Karmsund-distriktet, den første foreningen som ble stiftet med bare dette ene formål, å plante skog. Det var en av pionerene, som satte i gang med sitt skogreisingsprogram 15 år før konsul Axel Heiberg reiste skogsaken på nasjonal basis ved stiftelsen av Det norske skogselskap. Dets historie er derfor også et blad av skogsakens historie, i dette distriktet i første rekke, men også i videre forstand.

Den følgende oversikt over treplantningsselskapets virksomhet er kommet i stand etter opptak av sist fungerende styre og er utarbeidet for den eldre histories vedkommende av N. H. Tuastad og den nyere del av sist fungerende formann, Jakob Sørhus. Etter avtale er beretningen trykt som artikkel i Årbok for Karmsund.

Haraldsvang

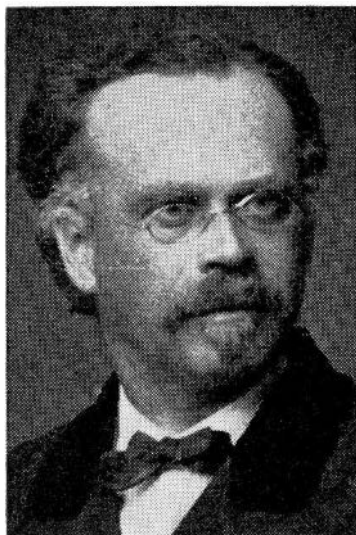
Haugesund og Omegns Treplantningsselskap ble oppløst ved vedtak i årsmøte den 31. mars 1959, og eiendommen Haraldsvang er i samsvar med selskapets statutter overtatt av Haugesund kommune. Treplantningsselskapets saga er dermed slutt, og Haraldsvang går inn i en ny periode som kommunal park og friluftsområde.

Initiativet til å få i gang skogplantning i større målestokk utgikk fra den senere landskjente forkjemperen for skogsaken, Nicolai E. Krog. Som forstassistent i Vestlandske Forstmesterdistrikt oppholdt han seg i Haugesund i juni 1882, og tilskyndet av ham stilte daværende sakfører, senere byfogd, Chr. Voss seg i spissen for å få istand et offentlig møte den 6. juni, hvor «Haugesund og Omegns Træplantningsselskab» ble stiftet.

Til formann ble valgt lærer ved middelskolen, cand. theol. John A. R. Kvaale, og øvrige styremedlemmer o.r.sakfører Chr. Voss, gårdbruker Ole Helgesen Gaard, skipsreder Arne Lothe, lensmann E. T. Nygaard, gartner Willats Pedersen og konsul Frithjof Eide.

Selskapet gikk straks løs på de foreliggende oppgaver, og selv om styret alt i sin første årsmelding, i 1883, klaget over sviktende interesse hos medlemmene, viser det seg at det i de 2—3 første årene er utfoldet en stor virksomhet. Den første store oppgaven, å skaffe et passende plantefelt, ble løst allerede på nyåret 1883 på en for byen lykkelig måte ved innkjøp av det stykket av Gards utmark som ligger mellom Skeisvatnet og Røyrvatnet og som tilhørte Ole Helgesen, P. Bore og Aslak Brommelands dødsbo. Stykket var omkring 77 mål, prisen 1820 kroner. Det fikk navnet «Haraldsvang», mens det gamle navnet på dette området var Sveo. Det var etter Krogs råd dette stykket ble innkjøpt.

Treplantningsselskapet opptok et lån på 2000 kroner i Haugesunds Sparebank for å greie utgiftene med kjøp av plantefelt og igangsettelse av planting. Det fikk til plantearbeidet 400 kroner i statstilskudd i

*O.r.sakfører Chr. Voss,
stifter og medlem av
det første styret.*

*Cand. theol.
John A. R. Kvaale,
formann 1882—1888.*

1883 og 600 kroner i 1885. Banklånet ble de første årene nedbetalt til 1400 kroner og ble i sin helhet innfridd i 1907.

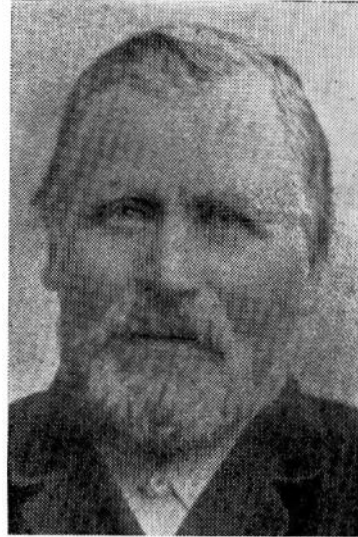
Plantingen tok til våren 1883 med utsetting av 4000 trær, derav 100 bøketrær. Året etter var det storplanting med 9000 trær av 2-årig norsk furu, 6000 2-årig buskfuru, 2000 3-årig kvitgran, 1000 bjørk, 1000 3-årig edelgran og 1000 older, tilsammen 20 000 planter. Tredje året, 1885, ble det plantet 5600 trær, hovedsagelig norsk furu og buskfuru. I alt var det da utplantet ca. 30 000 trær. Med det var den første store planteperioden i Haraldsvang avsluttet.

Samtidig med at arbeidet pågikk i eget plantefelt, virket selskapet utad ved å vekke interesse hos private grunneiere for å plante skog. I 1884 fikk det i samarbeid med sokneprest Selmer-Andersen i Avaldsnes i gang planting på Prestøyene som tilhører Avaldsnes prestegård. Alle-rede første året ble plantet 8000 trær. Planting av Prestøyene var et tiltak som i likhet med Haraldsvang fikk et lykkelig utfall. Av private plantefelter som kom istand i disse årene, tilskyndet av Treplantnings-selskapet, må nevnes Lotheparken, plantet av skipsreder Arne Lothe, og plantingene på Skeisvoll, plantet av konsul Johan Jacobsen. I hvert av disse to feltene ble utsatt ca. 6000 trær.

Treplantningsselskapets styre tok i 1884 også opp et tidligere fram-kastet plan om å plante trær og pynte opp omkring Haraldshaugen.

Lensmann
E. T. Nygaard,
medlem av det første styret.

Gårdbruker
Ole Helgesen Gaard,
medlem av det første styre.

Oppmuntret av forstmester Gløersen og med verdifull hjelp av assistent Krog sikret styret seg håndgivelse på 10,5 mål av monumentets nærmeste omgivelser, fikk det kartlagt og planlagt for parkmessig behandling og sendte søknad til myndighetene om pengestøtte. Trass i nye henvendelser, bl. a. til statsminister Steen, for å få staten med på planen, ble den på grunn av myndighetenes likegyldighet aldri realisert, noe som såvel stat som kommune senere har fått betale dyrt for.

Av andre tiltak som Treplantningsselskapet hjalp til med skal nevnes at den 7. april 1893 søkte selskapet Haugesund kommunestyre om tillatelse til «at beplante Gadelinien inden Bygrænsen fra Herr Havnefogd Johnsens og Herr Døsselands Huse sydover, således at der kommer til at stå Trær (Lønn eller Ask) med ca. 6 Skridts Avstand i Fortauglinien». Planting og vedlikehold aktes utført ved privat innkomne midler. — Fremdeles står 5—6 av disse lønnetrærne igjen sør for Norges Bank i Haraldsgaten. — 3. april 1897 bevilget selskapet 20 kroner til den alléplantingen som fru Ingeborg Sundfør hadde besørget plantet langs begge de to veiene som førte fra Gard til Haraldsvang. Fru Sundfør var i mange år styremedlem i Treplantningsselskapet. Selskapet hjalp også Haugesunds Ynglingeforening da den under ledelse av kallskapellan Nielsen i 1902 plantet ut 1000 buskfuru og 1000 norsk furu på Killingøy, et eksperiment som nok falt mindre heldig ut.

*Skipsreder
Arne Lothe,
medlem av det første styre.*

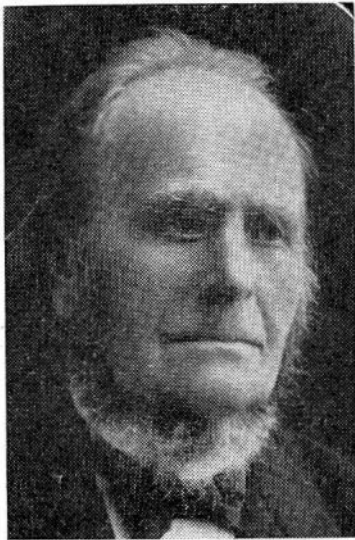
*Konsul
Frithjof Eide,
medlem av det første styre.*

Etter at de første grunnleggende arbeider var unnagjort med Haraldsvang, gikk Treplantningsselskapet inn i en død periode. Det var vanskelig å få samlet så mange medlemmer at det kunne holdes årsmøte, og årsmøter ble heller ikke holdt mellom 1885 og 1890, og deretter ikke før i 1895.

I 1885 var det snakk om å selge Haraldsvang, men det var visst ikke lett å finne kjøper, og man kom til at det ville være bedre «å holde på stykket til plantene var såvidt tilvokset at det kunne vinne Liebhabere».

Lånet i sparebanken sto ufornyet mellom 1889 og 1895. Formannen, kandidat Kvaale, flyttet fra byen i 1888, og ny formann ble ikke valgt før i 1895 da selskapet ble rekonstruert etter oppfordring fra Haugeunds Sparebank, som tilbød å ettergi påløpne renter hvis selskapet kom i gang igjen, og en aksjon ble satt i gang for å hverve nye medlemmer. Dette lyktes så godt «at selskapets fremtidige virksomhet må ansees sikret», heter det, og nå tar en ny og virksom periode til med apoteker Otto W. Lange som formann. Av det gamle styret var bare Arne Lothe tilbake. Nye i styret var foruten formannen, lærerinne Helene Skarvetun, fru Anna Fostenæs, lærer John A. Døsseland, kjøpmann M. Hauerbach og Peder Haugen.

Det som vel mest av alt bidro til å sikre den framtidige virksomhet

*Gartner
W. Pedersen,
medlem av det første styre.*

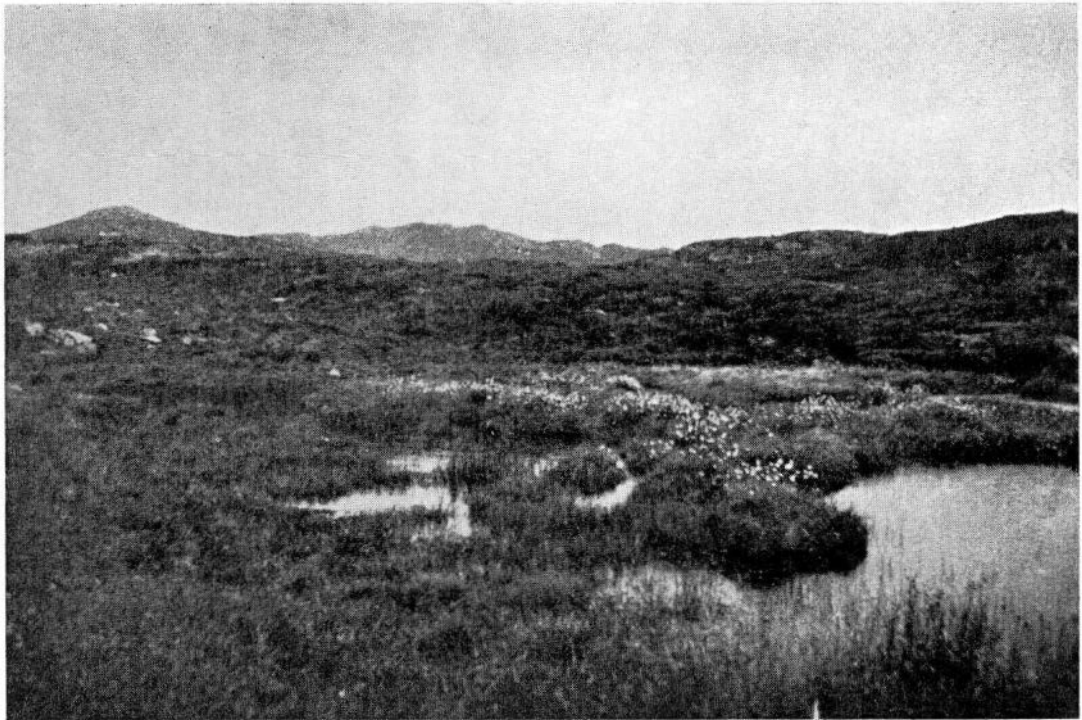
*Sven Gaard,
tilsynsmann og mangeårig
styremedlem.*

var Haraldsvang selv. De første plantingene tok nå til å vise godt igjen i landskapet. Vangen var ved å utvikle seg til byens utfartssted.

Det var skipsbygger John Hauge som i 1896 kastet fram tanken om å holde en folkefest i Haraldsvang. Det nye styret grep idéen, og det ble stor suksess: 1000 store og små var tilstede på festen, der var hornmusikk og korsang, dans og moro. I kassen kom det brutto 90 kroner, så her var muligheter også økonomisk. Et skår i gleden var det riktig nok at et tidligere styremedlem, lensmann Nygaard, så seg nødt til å diktere Treplantningsselskapet en mulkt på 10 kroner for å ha overtrått politivedtektene for Skåre ved å holde offentlig fest med dans og bevertning etter klokken 10 om kvelden. Men mulkten ble betalt.

Med friluftsfesten slo Treplantningsselskapet inn på en ny vei. Man skjønnte at Haraldsvang kunne bli et økonomisk aktivum for selskapets formål, lagelig til som den ligger for friluftsansatte. Fra nå av ble den mer og mer nyttet av byens forskjellige foreninger, og det varte heller ikke lenge før utenbys musikkorps, sangkor og andre søkte om å få lage arrangementer i Vangen. Utleieforholdet måtte derfor bringes inn i faste former, og det ble nødvendig å få satt opp en kafébygning.

Haraldsvangs oppsynsmann, Sven Gaard, fikk året etter den vellykte folkefesten styrets tillatelse til på egen kostnad å sette opp en restaurantpaviljong. Styret ville helst ha den i «norsk naturstil». «Brushyttå», som

Fra «tjernet» i Vangen, mot høyden ved Kattanakk og Ulvaskar i bakgrunnen. 1890.

den ble kalt, gjorde tjeneste til den i 1924 ble avløst av den nåværende restaurantbygning.

Det ble i det hele tatt arbeidd målbevisst for å gjøre Haraldsvang til byens utfarts- og festplass. I tidsrommet 1898 til 1901 ble spaserveier anlagt inne i plantingene, den første tynningshogst ble foretatt for å skaffe rom for veiene, og det ble anskaffet benker og ryddet opp etter den første skogbrannen som fant sted søndag 7. mai 1899 da omkring 1/15 av Haraldsvang brente, et belte på 20—30 meter tvers over Vangen fra vest mot øst, heldigvis i det minst voksterlige strøk.

Med tilstellingene og utfarten meldte kravet seg om en skikkelig vei fra byen til Haraldsvang. Den veiretten som fulgte med i handelen ved kjøpet av eiendommen gikk over Mjåsund og Tverr-å, altså over eidene mellom Søra og Nora Skeisvatn og Røyrvatn inn i Vangen fra sør. Videre nedover mot byen var retten visstnok mere tvilsom, i hvert fall ble det snart ugreie med grunneierne da trafikken økte. En del trafikk foregikk også på den gamle gårdsveien fra Hauge til Kvednaelv og Trongesmog, den nåværende Skeisvannsvei, og Treplantningsselskapets styre skjønte at her var det mulig å få en kortere og lagligere vei til

Sven Gaard leder plantingen med skoleklasse. 1904.

*Utsikt fra Orkjå over Haraldsvang
med Arkavatnet, Røyrvatnet og Søra- og Nora Skeisvatnet. 1907.*

Apoteker
Otto W. Lange,
formann 1895—1904.

Kjøpmann
M. Hauerbach,
formann 1904—1908.

Haraldsvang. For å sikre veirett og samtidig få utvidet plantefeltet til området på sørsiden av Røyrvatnet, kjøpte tre av styremedlemmene, Lange, Døsseland og Hauerbach, i 1897 Kristen B. Helgelands utmarkstykke på sør-øst-siden av Røyrvatnet og Arkavatnet for 600 kroner. De overdro den vestlige delen langs Røyrvatnet til Treplantningsselskapet for 300 kroner. Det fikk navnet «Søre Haraldsvang». Døsselands parsell, «Fossevangen», ble overtatt i 1912, den var på 7 mål jord, delvis tilplantet. Resten ble solgt til private.

Plantingen i Søre Haraldsvang ble påbegynt våren 1898. Da var elevene fra middelskolen og øverste klasse i folkeskolen med og satte ut 2500 trær, derav 1000 bøk. Det er første gang vi hører om skoleplanting i Haugesund. Skolene var også med følgende vår da det nye feltet ble fullplantet med 14 000 trær. Til dette arbeidet fikk Treplantningsselskapet 300 kroner i statstilskudd.

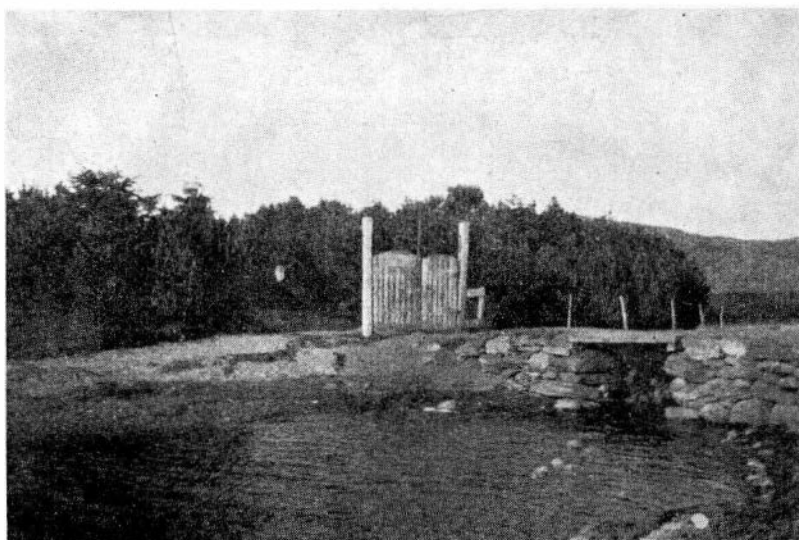
Veiretten for innfartsveien til Vangen fra sør-øst ble ordnet med eieren Mathias O. Gaard. Han ga fri grunn mot at Treplantningsselskapet plantet til hans mark mellom Haraldsvang og Arkavatnet. Også ved dette arbeidet var skolene med da feltet ble tilplantet i 1901 og 1902 med Sven Gaard som planteleder.

I forbindelse med omleggingen av Skjoldavegen om Eivindsvatnet, tok Treplantningsselskapet opp arbeidet for å få bygd en kjørevei fra

byen til Haraldsvang. Forhandlinger ble tatt opp med grunneierne, men det gikk tregt og tok lang tid. I 1905 ble endelig den første parsell på 218 meter bygd fra Skjoldavegen fram til den gamle gårdsvei fra Hauge. Den fikk navnet Haakonsveien. Fortsettelsen fram til Søre Haraldsvang ble ikke ferdig før i 1908, og en 3 meter bred vei på bru over Røyrvatnet og inn til festplassen i Vangen ble fullført det følgende år. Festplassen var anlagt og planert i 1904. I 1911 ble kjøreveien fra festplassen til nordre inngang til Vangen ferdig.

At styret samme år tilskrev Sigve R. Lie og forbød ham å trafikere Håkonsveien og veien til Haraldsvang med automobil, bør noteres som et interessant tidsbilde. Grunnen bør vel mer søkes i den alminnelige skepsis som dette nye trafikkulyr ble møtt med, enn i de trafikkvansker det må ha forårsaket. Det ble da også lempet på forbudet alt neste år.

Det nye styre som overtok ledelsen i 1895 hadde en lykkelig hånd med å skaffe penger, det var jo det som muliggjorde de omfattende arbeider som er omtalt. Fra først av hadde medlemskontingenten vært det faste økonomiske grunnlaget for virksomheten og utgjorde i de første to år 265 kroner fra 115 medlemmer. Ved århundreskiftet var medlemstallet 140 med samlet årskontingent omkring 250 kroner og i 1908 nådde medlemstallet opp i 151. Høyere har det vel neppe vært. Til plantearbeidene mottok Treplantningsselskapet i den første perioden da selve Haraldsvang ble tilplantet tilsammen 1000 kroner. Men fra

Den første hovedinngangen til Vangen over Tverråna. 1900.

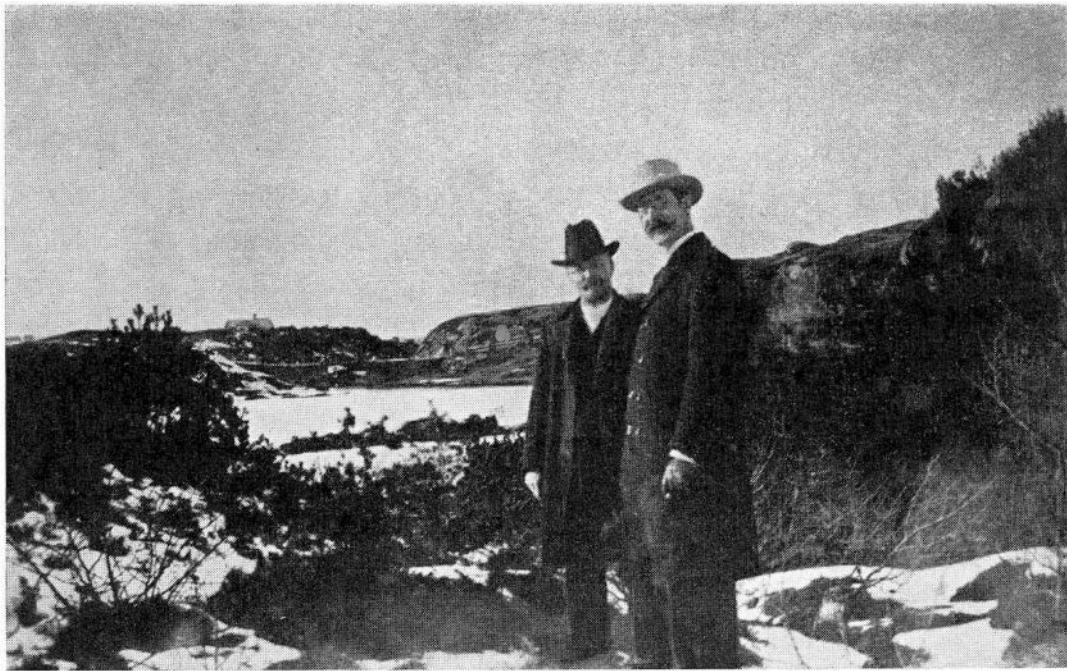
1896 kom de private bidragene og etterhvert også inntektene ved utleie av Vangen. Sammenlagt var det disse pengemidler som muliggjorde de store arbeidene i Haraldsvang fra 1896 og framover.

Det første store bidraget kom i 1896 fra Haugesunds Diskusjonsforening som ga 800 kroner av «Sløidskolens byggefond». I 1898 bevilget Haugesunds Sparebank 200 kroner. Bidraget fra banken ble årvisst, og økte på. Fra Haugesunds Dramatiske Selskap kom samme år 300 kroner. Torvestad & Skaares Sparebank ga 50 kroner i 1902 og 100 kroner i 1905. I 1904 ga Haugesunds Samlag 1000 kroner til den nye veien, Haakonsveien, og ga også et par større bidrag i det følgende år. Den største bidragsyter var likevel Haugesunds Sparebank som snart økte sitt årlige tilskudd til 500 kroner. Fra 1915 til 1921 ga sparebanken i alt 6500 kroner til Haraldsvang. Fra 1907 fikk selskapet også tilskudd fra Stavanger Amts Skogselskap med 300 kroner i flere år.

Haraldsvangs egne inntekter viste også godt igjen. Kjøpmann Hauerbach som hadde overtatt formannsstillingen da apoteker Lange i 1904 reiste fra byen, opplyser i beretningen for 3-årsperioden 1904—1908 at Vangen hadde gitt 350 kroner i inntekt ved utleie, ved egne fester 627 kroner og solgt trevirke for 35 kroner. Hauerbach var en energisk og dyktig formann som kunne overlate styret til sin ettermann, sakfører Ola Bertelsen, med 2000 kroner i kassen etter at resten av banklånet var innfridd med 1000 kroner. Det var i hans tid anlagt 410 meter veier, anskaffet 100 benker og 8 spisebord og bygt en midlertidig musikkpaviljong på festplassen, som også ble anlagt i hans tid. Likeså var arbeidet med den nye veien kommet i gang fra den gamle Gåsvannsveien (Skjoldeveien) over Langemyr og fram til den gamle Haugemarkvei langs sørsiden av Skeisvatnet.

Selskapet feiret sitt 25-årsjubileum den 9. juni 1907 med en seksa for medlemmene i Vangen.

Det nevnte salg av trevirke fra Vangen var etter tynningshogst som etter skogingeniør Krogs råd var igangsatt i 1904. Ufrivillig tynning gjorde skogbrannene i 1905 og 1906. Brannfeltene ble iplantet etterhvert. I perioden 1904—1908 ble plantet bortimot 8000 trær, mest norsk furu og kvitgran. I juni 1906 oppdaget man det første angrep av furspinnerens larve på norsk og særlig amerikansk furu. Sterkest var angrepet i Søre Haraldsvang, i nordre del syntes den å være maktes-

*Fra Nordre Haraldsvang med utsikt mot Skeisvoll.
I forgrunnen lektor Malmin (t. v.) og dr. Lyngholm.*

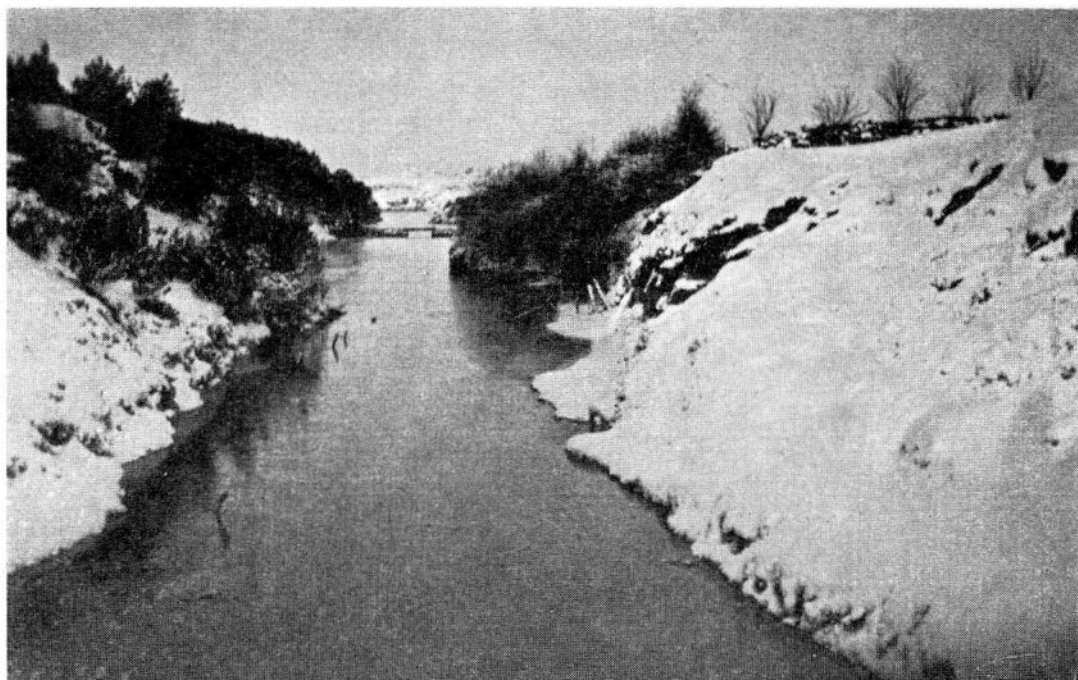
løs. En del gutter ble leiet til «tyningsarbeid», de gikk over feltet og klemte larvene ihjel.

Med kjøpet av Søre Haraldsvang og tilplantingen der, var det slutt på Treplantingsselskapets ekspansive skogreisningsarbeid. De senere plantearbeider har innskrenket seg til nødvendige fornyelser etter tynningshogst og branner. Dette skogskjøtselsarbeid har vært nesten årvisst og omfattet også forsøk med nye treslag som etterhvert kom på markedet. Det er i denne forbindelse interessant å konstatere at allerede i 1911 ble det plantet ut 500 sitkagran «som dog ikke gir inntrykk av å ha slått godt an». Senere har den tatt kraftig igjen og vist seg å være sterk både mot vind og vatn, og hurtigvoksende.

Spørsmålet om kjøp av nye plantefelter var imidlertid i de første årene etter at Haraldsvang var fullplantet stadig oppe til drøfting. I 1907 var det underhandlinger igang med eierne om å kjøpe S. Kyviks eiendom Haugebeitene og Torjus Gards del av Gards Felles-støl, men 15. april innløp negativt svar. I februar samme år hadde Treplantnings-selskapet fått spørsmål fra Helgelands Skogselskap om å sende det sine lover «da man agtet å gå igang med et aksjeselskap for skogplantning».

I begynnelsen av første verdenskrig hadde styret fått på hånd omkring 100 mål på Kattanakk ved Skåre kommunes plantefelt. Prisen var 4000 kroner, som generalforsamlingen fant var for høy. Spørsmålet om nye plantefelter kom opp gang på gang i årene framover uten at det førte til noe resultat. Skogplantingen var nå kommet godt i gang i bygdene, ved mange private og kommunale tiltak, bl. a. i Skåre og i Torvastad, som begge fikk betydelige tilskudd til skogplanting fra Torvestad & Skaares Sparebank, og dessuten gjennom Haugesunds Fjell-lags stor-slåtte arbeid.

Etter at andre overtok virksomheten utad med å vekke og øke interesse for skogplanting og yte råd og hjelp til private som ville gå i gang med planting, hadde Treplantningsselskapet kunnet samle all interesse og arbeid om å bygge ut Haraldsvang til byens folkepark. En av de uløste oppgaver var å få en skikkelig restaurant i stedet for brushytten som ble reist i 1897. Spørsmålet ble reist allerede i 1905, men først i 1915 ble det valgt en planleggings- og finanskomité bestående av M. Hauerbach, banksjef Peder Haugen og o.r.sakfører Gabriel Faye, supplert av styrets formann, kemner Olaf Nygaard og grosserer Steffen Staalesen. I 1916 kom det første store bidrag, 2500 kroner til bygging

«Stemmen» sett fra utløpet av Nora Skeisvatn i Torneselv mot Elvegård Mølle.

av paviljong fra konsul B. Stolt-Nielsen og hustru. Og hele finansieringsspørsmålet for restaurant-bygningen løstes ved at Steffen Staalesen i 1919 ga 30 000 kroner til dette formål. Etter tegning av arkitekt Helge Brat ble den nye restaurant-bygningen oppført i 1923—24 av byggmester Lars O. Netland, og kostet fullt ferdig 44 563 kroner som ble betalt av kontantbeholdningen.

I 1913 ba Haugesunds Byselskap om tillatelse til å «anlegge et bad (for hvert kjønn i 2 bygninger) for vann-, luft- og solbad ved vandet». Ifølge redegjørelsen skal «det omhandlede bad i første rekke midlertidig avhjelpe noget av den herskende badehusnød. Man er fullt på det rene med at et (sådannt) ferskvandsbad bare i beskjedne grad vil kunne dekke trangen til et friskt hav-bad. Betingelsen par excellence for at bade er selvsagt at der benyttes badedragt comme il faut, så ikke engang snerperiet skal kunne ta anstøt». På generalforsamlingen i Treplantningsselskapet den 7. mai 1913 ble dog andragendet trukket tilbake.

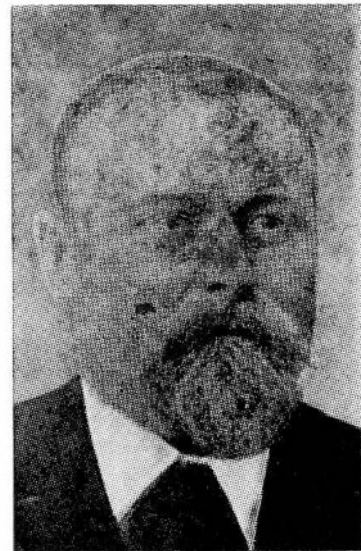
På styremøte 9. september 1913 fikk formannen fullmakt til å assurere Haraldsvang i Det Norske Gjensidige Skogbrannsforsikringsselskap.

I februar 1921 ba Haugesunds Byselskap om lov til å benytte Østre Røyrvatn til å sette ut svaner der, idet man mente å klare dette ved å legge 2 flytende øyer ut til sommerbruk, og bygge et overvintringsskur på stranden. Tillatelsen ble gitt 24. februar, og svanene kom senere. De ble etter hvert mere «ville», og fløy både til Skeisvatnet og til Arkavatnet og måtte av og til om vinteren reddes i land når de var frosset fast til isen.

I 1931 ble det bygt ny musikkpaviljong etter tegning av arkitekt J. M. Steensnæs. Den kostet 4170 kroner som måtte lånes. Det var dengang dårlige tider med stor arbeidsløshet, og inntektene av Haraldsvang skrumpet inn, så Treplantningsselskapet slet med dette lånet helt til 1938. De dårlige tidene la også en demper på stemningen ved 50-årsjubileet den 6. juni 1932. Styret innbød til festmiddag i restauranten, men tilslutningen var liten både til den og til en utendørs folkefest som skulle skaffe penger i kassen. Av de innbudne gjester møtte bare halvparten, begge de innbudne ordførere meldte forfall, ikke engang styret var fulltallig. Festen forløp imidlertid i «hyggelig stemning» og maten var god, heter det i referatet.

*O.r.sakfører, senere
sorenskriver Ola Bertelsen,
formann 1908—1913 og
1922—1929.*

*Skipsreder
T. Lofthus,
formann 1913—1915.*

De dårlige økonomiske forhold preget virksomheten i de nærmeste år framover, og styret slet hardt for å få det til å gå. Det var lektor Severin Malmin som var formann i disse vanskelige årene, han overtok i 1929 etter Ola Bertelsen og innehadde stillingen til 1937 da han ble etterfulgt av kjøpmann Jakob Sørhus. Malmin var medlem av Treplantningsselskapets styre i 37 år, og var en av skogens pionerer i Haugegesund og levende interessert i Haraldsvang.

Interessen for Haraldsvang fikk en kortere oppblussen i 1932 da tre menn fant å ville søke å skjerpe etter malm i Vangen. Skjerpingen ble avbrutt, og folks interesse dabbet av igjen da styret fikk melding fra bergmesteren at det ikke ville bli gitt mutingsrett til skjerperne i Vangen uten grunneiernes samtykke.

På generalforsamlingen 26. oktober 1934 ble det satt fram et forslag om at styret skulle «leie folk til å agitere for å skaffe nye medlemmer til Treplantningsselskapet». Lærer Døsseland mente dette skulle være unødvendig, det burde være ethvert medlems plikt alltid å bære foreningens sak frem. Foreningen burde bli så sterk at den kunne foreta innkjøp og planting langs stranden rundt Skeisvatnene, og der burde finnes plass til et bygdemuseum.

16. mai 1936, fem dager etter at en brann hadde herjet en del av

Kemner
Olaf Nygaard,
formann 1915—1922.

Lektor
S. Malmin,
formann 1929—1937.

østre del av Vangen, fikk Treplantningsselskapet tilsendt 125 kroner fra Haugesunds Avis for å kjøpe brannsprøyte til Vangen. Avisen hadde iverksatt en innsamling med dette formål etter forrige brann i Vangen. Faren for skogbrann var overhengende hver vår og sommer for skogplantningene nær byen, særlig i Haraldsvang som lå uten oppsyn til daglig. Et frivillig brannkorps, som det kunne ta tid å få samlet, hadde ikke effektive hjelpemidler, og Treplantningsselskapet tok opp arbeidet med å få anskaffet en transportabel motorbrannsprøyte. Ved velvillig bistand fra konsul H. M. Wrangell, som dengang var styremedlem i Norges Brannkasse, fikk selskapet et bidrag fra Brannkassen på 1500 kroner. Fra Det Gjensidige Norske Skogbrannforsikringselskap fikk man 1000 kroner, på betingelse av at sprøyten da også skulle benyttes ved skogbranner ellers i omegnen. I årsberetningen for 1937 meldes så at en motorsprøyte er innkjøpt for ialt 3850 kroner og plasert på brannstasjonen i byen, som et tillegg til byens brannmateriell mot plikt til utrykning til Haraldsvang. Det viste seg å være et effektivt redskap til bekjempelse av branner både i Vangen og i kommunens egne plantninger og ellers ved utrykninger. I denne forbindelse ble også ny bro bygget i fyllingen over Røyrvatnet, beregnet på å kunne bære byens store brannbil om det skulle bli nødvendig.

Sven Gaards «brushytte». 1915.

I årene framover til krigsutbruddet ble ellers foretatt mindre vedlikeholdsarbeider i Vangen. I krigsårene var arbeidet innskrenket til det absolutt nødvendige. Anlegget og skogen og nyplantinger ble tildels stygt skadd av de tyske okkupasjones tropper som benyttet Vangen som treningsplass for hester og tren. Restauranten var stengt og ble benyttet som klasserom for folkeskolen i Skåre i stedet for Gard skule som var rekvirert av tyskerne. En del hogst ble utført i Vangen under krigen, og avvirkingen solgt vesentlig som ved.

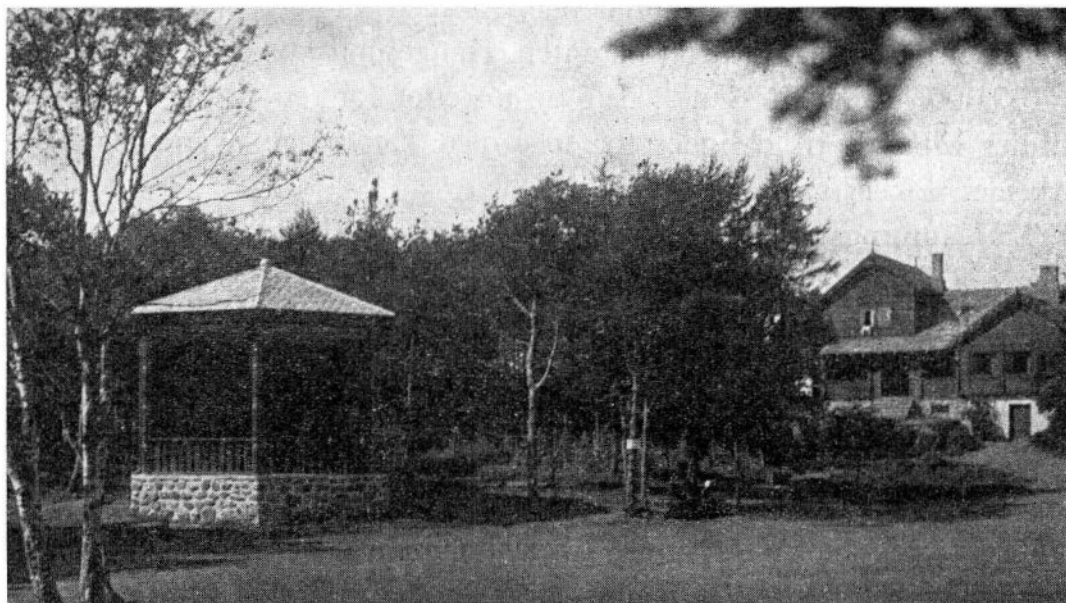
Perioden etter krigen var preget av store bygge- og moderniseringsarbeider i Haraldsvang, de største utbyggningsarbeider i selskapets historie etter de første års grunnleggende arbeid.

Med de stigende krav publikum stilte til Vangen som plass for utendørs fester og arrangementer av mange slag, ble Haugesund kommune trukket mer inn i bildet når det gjaldt investeringer av større omfang.

Restaurantbygningen fra 1923 var nå lite tjenlig til sitt formål, og trengte ellers store utbedringer bygningsmessig sett. Styret fikk utarbeidd flere forslag til ombygning som stort sett gikk ut på å fjerne innvendige skillevegger og trekke de store verandaer inn i salen. Arbei-

det ble overlatt byggmester Henning Styve etter tegninger av arkitekt J. M. Steensnæs, og kom på ialt 45 609,29 kroner, hvorav 38 000 kroner ble dekket ved lån i Haugesunds Sparebank, resten dekket av egen kasse. Treplantningsselskapet fikk nå et nokså tidsmessig, stort og lyst restaurantlokale, som ble innvidd den 20. desember 1946 med en festlig tilstelning hvortil var innbudt de utførende håndverksmestere, kommunale autoriteter og eldre styremedlemmer, alle med fruer. Ved festen ble sagt mange vakre ord om den nye skikkelse restauranten hadde fått. Det var nå installert full elektrisk oppvarming og ny stor restaurantkomfyr på kjøkkenet, mens dette ellers stort sett var som før.

Nora Skeisvatnet hadde vært brukt som bade plass i lange tider, og med den økte søkning til Haraldsvang steg også kravene i forbindelse med badeplassen. Etter at sjøbadet i Asalvik var nedlagt, ble spørsmålet om et «svømmestadion» høyst aktuelt. Allerede i 1947 ble saken tatt opp, senere ble samarbeidet med Haugesunds Svømmeklubb innledet, og særlig oppmuntret av daværende konsulent for Norges Svømmeforbund, sivilingeniør Sven Thaulow, som ved et besøk her etter å ha sett både Asalvik og Kvalsvik, uttalte at «her har dere liggende en gave fra naturens hånd, en naturherlighet som neppe noe by har maken til». — Forberedende undersøkelser ble satt i gang, plassen bestemt og

Festplassen med den nye musikkpaviljongen. 1931.

oppmåling og kartlegging av bunnforholdene utført, tegninger ble levert av sivilingeniør Thaulow og anbud innhentet. Arbeidet kom på 55 000 kroner med et pumpeanlegg til 5 000 kroner. Til anlegget var oppnådd tilskudd fra Tippeteselskapet på 25 000 kroner, og fra kommunen ble bevilget 30 000 kroner. Det videre arbeid ble nå overtatt av en byggekomité med stadsfysikus Lund som medlem for helsemyndighetene, ing. Valen for Haugesund kommune, videre representanter for Svømmeklubben og fra Treplantningsselskapet. Sommeren 1954 ble Haraldsvang Svømmestadion innvidd med et større svømmestevne som et ledd i byens 100-årsjubileumsfestligheter. Arbeidet med oppførelsen av anlegget utførtes av Stoltz Røthing & Co. A/s, Haugesund.

Foruten at kommunen lot en del ekstraordinært arbeid for arbeidsledige periodevis gå til Vangen, ble i denne tiden restauranten tilknyttet kommunens hovedvannledning ved en kommunal bevilgning på ca. 14 000 kroner. Videre utførte ingeniørvesenet omlegging og asfaltering av veien fra Ramsdalsveien og inn til festplassen, samt utvidelse og asfaltering av festplassen. Ennvidere ga Haugesund kommune bevilgninger til belysning langs veien gjennom Vangen og ved festplassen.

Nye arbeidsoppgaver i restaurantbygningen ventet på sin løsning: Nå var det utnyttelsen av kjelleretasjen det gjaldt. Arkitekt Frøiland ved Haugesund kommunes bygningsetat og assistent-arkitekt Egeland Eriksen ga tegninger til ny hovedinngang, hall med garderobe og toaletter i kjelleren og oppgang til restauranten. Haugesund kommune hadde satt av 35 000 kroner til kloakking og toaletter for restauranten, og disse midler ble stilt til rådighet for selskapet. De øvrige bygningsmessige arbeider dekket selskapet selv.

Treplantningsselskapet hadde ellers ingen tilskudd til drift av anlegget. Til dette samlet man midler selv. Inntektene besto av husleie for restauranten med leilighet for vertskapet, inntekter ved bortleie av Vangen til arrangementer, og egne tilstillinger. Bruttoinntektene var fra 6 til 8 tusen, senere på 12—15 tusen kroner, unntaksvis ett år på 19 tusen kroner. Med den svære stigningen i arbeidsomkostninger og de stadig stigende krav til utbygging av Haraldsvang som byens folkepark, ble spørsmålet om overdragelse av eiendommen til Haugesund by stadig mere aktuelt. Spørsmålet hadde vært ventilert tidligere overfor to av byens ordførere, som dog ikke så på det som noen fordel at selskapet ble

oppløst og eiendommen overtatt av kommunen. I 1952 ble det for første gang framsatt forslag om oppløsning for generalforsamlingen, men det ble nedstemt. Tanken modnedes etterhvert, og i 1958 la styret fram forslag om oppløsning i henhold til statuttens paragraf 7, og i generalforsamlingen 1959 ble forslaget endelig vedtatt i overensstemmelse med statuttens bestemmelser for oppløsning.

Forslaget hadde denne ordlyd, som ble vedtatt med $\frac{3}{4}$ stemmeflertall:

Kjøpmann Jakob Sørhus,
formann 1937—1959.

Selv om selskapet fortsatt kan arbeide etter sin formålsparagraf 1: Anlegg, drift og utvikling av Haraldsvang, kan en vel på den annen side si at selskapet har fullført sin oppgave.

I betraktning herav og av hensyn til de svære krav der stilles til utbyggingen av Haraldsvang som byens naturpark eller folkepark, krav som vil ha en slik økonomisk rekkevidde at det er utelukket at selskapet kan make dette, — og det neppe kan påregnes noe utvidet økonomisk samarbeid med kommunen på dette område i form av årlige budsjetteringer — ansees det riktig å foreslå for generalforsamlingen at selskapet oppløses i henhold til statuttens paragraf 7.

Naturparken Haraldsvang skal vedbli å være et udelt hele, et stykke fri natur uten forstyrrende anlegg innenfor området som campingplasser, konkurransebaner for sport og idrett, tivolianlegg osv.»

Dermed var selskapets oppløsning besluttet, og selskapets eiendom blir etter statuttens bestemmelser «å overdra til Haugesund kommune til byens og dens omegns forskjønnelse».

Treplantningsselskapets styreformenn gjennom årene har vært:

Cand. theol. John A. R. Kvaale,	1882—1888
Apoteker Otto W. Lange	1895—1904
Kjøpmann M. Hauerbach	1904—1908
O.r.sakfører Ola Bertelsen	1908—1913
Skipsreder T. Lofthus	1913—1915
Kemner Olaf Nygaard	1915—1922
Sorenskriver Ola Bertelsen	1922—1929
Lektor S. Malmin	1929—1937
Kjøpmann Jakob Sørhus	1937—1959

Restauratører har vært:

Sven Gaard 1897—1924

Han var også tilsynsmann, planteformann og altnuligmann i Vangen i mer enn en mannsalder, og styremedlem fra 1922 til 1941. Han var levende interessert i Haraldsvang. Drev salg av kaffe og forfriskninger i den gamle kaféen «Brushyttå».

Fru Janna Hinderaker Hansen 1924—1927

Fru Elise Larsen 1927—1942

Birger Eliassen 1946—1951

Magne Vea og frue 1951—1954

Ingvar Ohlson 1954—

Det siste styret for Treplantningsselskapet har bestått av:

Jakob Sørhus, formann,

Thv. Haavik, kasserer,

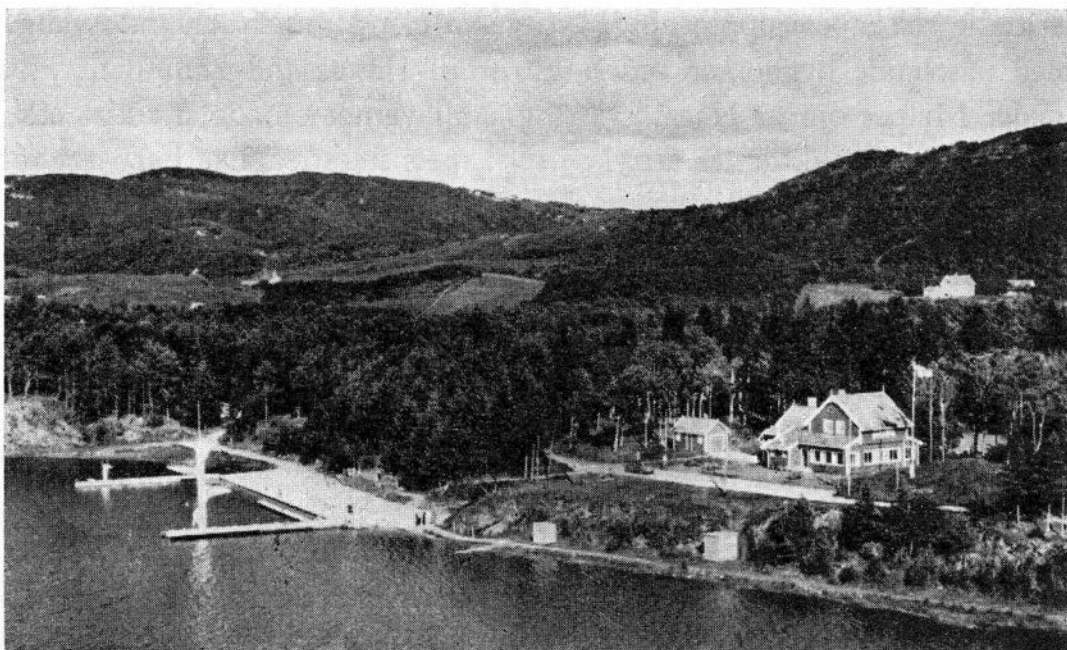
Chr. Malmin, sekretær,

Otto Gard,

Sigvald Gaard,

Victor Carlsen.

Med denne beretning om selskapets virke fra stiftelsen i 1882 til i dag, har vi villet minnes og hedre stifterne og de som etter dem strevde med å holde det hele sammen. Det går klart fram at de har ofret for sin idé og strevd og slitt for å utvide og utvikle Haraldsvang for sitt formål «til størst mulig glede og hygge for befolkningen i Hau-

Svømmestadion med restauranten. 1959.

gesund og dens omegn», som det er uttrykt i statuttens første paragraf. Og det var ikke bare Haraldsvang de drømte om skulle bli en attraksjon med voksende vakker skog, en vakker utfartsplass omkranset av Nora Skeisvatnet, Røyrvatnet og Arkavatnet som den lå her. De ville gjøre hele byen vakrere, de plantet allé i byen, de la fram planer til vern og forskjønnelse om Haraldshaugen, de plantet på Killingøy og på Prestøyane.

Meget lyktes for dem, men mange planer har måttet legges bort. Økonomien og manglende støtte har vært den store bøygen. Vi forstår deres resignasjon og følelse av mismot, når de allerede 3 år etter en lovende start så seg nødt til å by ut Haraldsvang til salg. Det har ikke vært lett for dem. Heldigvis, får vi si, det var ingen kjøpere.

Med velvillig imøtekommenhet og forståelse fra Haugesunds Sparebankens side den gangen, kom arbeidet i gang igjen. Bidrag kom inn fra forskjellige bidragsytere, med enkelte avbrudd helt opp til 1922. Dette skal vi i dag si Sparebanken takk for.

Når det siste fungerende styre i Haugesund og Omegns Treplantingselskap nå utfører stifternes bestemte ønske, etter statuttens paragraf 7

i tilfelle selskapets oppløsning, å overdra eiendommen «Haraldsvang» med påstående bygninger vederlagsfritt til Haugesund kommune, gjør vi det i håpet om at Haraldsvang må bli vernet om og utviklet etter givernes ønske slik det er uttrykt i selskapets statutter. Det har vært for å bane veien for en friere kommunal investering på langt sikt at det har vært fremmet ønske om selskapets oppløsning også. Eiendommen er nå Haugesund kommunes. Alle som har vist interesse for Haraldsvang håper nå at det må gå lettere og hurtigere å få bygget ut og utviklet Haraldsvang og verne om og ta vare på dens omgivelser så den bevares for kommende slekter.

Det ville være den fineste heder og anerkjennelse til grunnleggernes minne for en gave som for byens befolkning ikke kan måles i kroner og øre. La oss alle gjøre vårt til at det skjer.

I styret for

Haugesund og Omegns Treplantningsselskap

Jakob Sørhus

Thv. Haavik

Chr. Malmin

Otto Gard

Sigvald Gaard

Victor Carlsen